

Tafel 1

Er is weinig ruimte om te bewegen rond de tafelgroepjes

Tafel 3

Er is weinig ruimte om procesmatig te werken

Tafel 4

De mogelijkheid om samen te werken is kleiner

Tafel 2

Je wordt uitgedaagd om de ruimte te gebruiken zodat iedereen aan het werk kan gaan.

Tafel 5

Onrust ontstaat sneller doordat leerlingen heen en weer lopen tussen tafelgroepjes

Bureau docent

Deze plek wordt niet door de leerlingen gebruikt.

Wasbakken

Tafel 6

Er is geen mogelijkheid om een andere werkplek op te zoeken voor meer (werk)ruimte

Tafel 7

De focus ligt op jezelf en maximaal 3 of 4 anderen.

Materiaalkasten

deur

Ruimte om prikkelarm te werken.

Tafel 1

Ruimte om
grotere werken
te maken

Tafel 2

Laptop, etui en
dummie
worden daarbij
gebruikt

Tafel 3

Ruimte om
samen te
werken

Tafel 4

Vaste indeling
per les

Wasbakken

Bureau docent

Ruimte om
rond te lopen
door het lokaal

Tafel 7

Grootste deel
van de tijd is
zelfstandig
werken

Tafel 5

Ruimte om
procesmatig te
werken

Tafel 6

Opdracht en
kaders staan
vast

Materiaalkasten Materialen liggen op een vaste plek.

deur

Herziene plattegrond
lokaal V06

Hierboven heb ik een situatieschets gemaakt van het de plattegrond in het lokaal en een schets van hoe ik het heb veranderd.

Ruimte in het lokaal!

door Dari de Bruijn

2026 Montessori Basis Cursus

Pax Lyceum Amsterdam

Interventie

Voor de Montessori Basis Cursus wil onderzoeken wat er gebeurt met de werkhouding van leerlingen als er meer fysieke ruimte is in de klas door de tafelopstellingen aan te passen.

In de kunstlab les is het erg krap voor leerlingen om te lopen en te werken en ik merk dat dit het zelfstandig werken belemmert. Door de tafelindeling te veranderen in het lokaal hoop ik dat er ruimte zal ontstaan voor leerlingen: om makkelijker rond te lopen en materialen te kunnen pakken; procesmatig te werken door zelf een voorbereide omgeving te creëren aan tafel; om minder te worden afgeleid en makkelijker samen te kunnen werken of elkaar te inspireren.

Dit idee sluit aan bij het zorgen voor een voorbereide omgeving als Montessori docent. Daar is het volgende over geschreven:
Citaat uit boek Docent in het voortgezet Montessorionderwijs door Michael Rubinstein (Red.), blz. 32

“Leraren dragen er zorg voor dat de leeromgeving verzorgd is (en blijft!) en aantrekkelijk is vormgegeven. Daardoor staat de door de leraar ontworpen en onderhouden leeromgeving model voor de wijze waarop leerlingen hun eigen leeromgeving zelfstandig vorm kunnen geven en onderhouden.”

Ten slotte denk ik dat deze Pax pijlers en Montessori karakteristieken daarbij horen:

(Pax pijler 3 Zelfsturing en autonomie)

Karakteristiek 2: Leren kiezen: we leren kinderen keuzes maken.

Als een kind keuzes geeft, raakt het sneller gemotiveerd.

(Pax pijler 1: Gemeenschap)

Karakteristiek 4: Sociaal leren: leerlingen zijn in deze leeftijdsfase erg gericht op het sociaal functioneren met leeftijdsgenoten. Het van en met elkaar leren is een belangrijke karakteristiek.

De uitvoering

Het experiment voer ik uit bij klas 1B en 3B. Voordat de les begint, verplaats ik de 7 losse tafelgroepen naar 4 grote tafelgroepen. Aan de tafelgroepen zitten 7 tot 8 leerlingen die door mij zijn ingedeeld. Om de ontstane onrust bij binnenkomst weg te halen bij de leerlingen, vertel ik aan het begin van de les waarom de tafelgroepen zijn veranderd. Tijdens de les observeer ik of de zelfstandigheid en ruimte in de klas om te werken omhooggaan. Ik vraag zowel klassikaal als individueel op papier aan de leerlingen hoe ze de les hebben ervaren.

Wat kwam eruit?

Samenvattend vond dat door de voorbereide omgeving er beter zelfstandig werd gewerkt waarbij vooral de autonomie naar voren kwam maar zag ik niet goed hoe sociaal leren en zelfsturing werden verbeterd door de nieuwe indeling.

Ik kon beter sturen op onrust in de les doordat ik meer overzicht had over de klas.

Ik had zelf geen bureau meer waardoor ik niet meer één centrale plek in de les had. In het begin van de les waren de groepen wel druk omdat het erg

gezellig was, maar dit sloeg om in concentratie en samenwerking onderling en in groepsverband.

Sociaal leren werd vergroot doordat er meer leerlingen in één groep aan het werk waren aan dezelfde opdracht. Door de groeps grootte zagen leerlingen meer verschillende uitvoeringen van dezelfde opdracht bij elkaar.

De autonomie werd vergroot doordat de leerling verschillende keuzes kon maken in de les. Iedereen werkte aan dezelfde opdracht (begrensd) maar de materialen mochten zij zelf kiezen. Leerlingen waren vooraf ingedeeld in een groep (begrensd), maar tijdens het zelfstandig werken wisselden leerlingen van plaats aan de tafelgroep omdat dit praktischer was. Wat de zelfsturing bevorderde was dat er meer ruimte beschikbaar was. Leerlingen konden naast hun basismateriaal ook overig benodigde materialen op tafel neerleggen. Normaalgesproken was hier geen ruimte voor op tafel. Leerlingen konden zo hun voorbereide omgeving zelf verder vormgeven tijdens de les. Er was ook extra ruimte bij het raam wat voorheen niet toegankelijk genoeg was. Op een organische manier gingen wat drukker leerlingen hier zitten werken met de lijmpistolen.

Aan het einde van de lessen hebben klas 1C en klas 3B de onderstaande twee vragen beantwoord:

1. Hoe heb je de klassenindeling ervaren op het gebied van: werkhouding; ruimte om te werken; en ruimte om te lopen.
2. Welke groepsindeling vind je fijner: A. 4 mensen in een groep. B. 7 mensen in een groep.

In beide klassen kwam uit de evaluatie dat zij meer ruimte ervaarden in het lokaal om rond te lopen en aan tafel om te werken. Bijna iedereen gaf aan dat zij deze grote tafelgroepjes fijner vonden omdat ze meer ruimte hadden en ze konden daardoor goed samenwerken. Ze merkten ook op dat minder mensen heen en weer liepen door de klas, waardoor ze sneller geconcentreerd waren. Een aantal leerlingen kwamen naar mij toe met de vraag of dit vaker kon worden gedaan, omdat ze het zo fijn hadden gevonden.

Voorstel

Om het experiment te verbeteren zou ik nog meer kunnen doen met de voorbereide omgeving. Ik zou opdrachten op tafel kunnen neerleggen. Daardoor creëer ik meer zelfsturing. Het stond nu alleen op het whitebord en in de powerpoint. Het sociaal leren had ik bijvoorbeeld kunnen vergroten dooreen opdracht aan te bieden waarbij er moest worden samengewerkt.

Om erachter te komen of op lange termijn de rust in de klas en de zelfstandigheid en zelfsturing blijft bestaan door deze klassenindeling, zou de indeling voor bijvoorbeeld twee blokken in groepen van 4 moeten blijven staan. Namelijk afhankelijk per blok hebben ze andere fysieke ruimte nodig om (samen) te werken.

***“De (keuze)vrijheid dient niet onbegrensd te zijn:
ongelimiteerde keuze leidt tot verlies van overzicht. Zo is
montessorimateriaal in beperkte hoeveelheden in de klassen
van de basisschool aanwezig, zodat leerlingen leren te kiezen en
leren dat kiezen overleg vereist.”***

(Uit Karakteristieken van scholen voor voortgezet Montessori-onderwijs- Michael Rubinstein (Red. pag. 31)

Reflectie Montessori Onderwijs

Hieronder staan een aantal punten waarin ik mij heb ontwikkeld als Montessori-docent.

- Dat je op verschillende manieren stilte kunt laten vallen. Door op het bord te schrijven, je stem zachter te maken, namen noemen, vriendelijk af te wachten.
- Hoe je een blok kunt opstarten en afsluiten met een speciale opdracht.
- Een voorbereide omgeving kost veel tijd en een duidelijk plan vooraf. Soms is het voldoende om de materialenkast open te zetten. Soms vind ik het zelf prettig om spullen uit te stallen die de leerlingen veel nodig hebben, zodat ik toezicht heb en zij er makkelijk bij kunnen.
- Je werkt vanuit een passie als docent en dit is voelbaar en wordt gewaardeerd door de leerlingen.
- Leerlingen zijn in de les vrij in gebondenheid. Ze krijgen ruimte om een opdracht naar een eigen hand te zetten maar worden uitgedaagd om dit binnen de gestelde kaders te doen.
- De leerling kan goed reflecteren op hoe de les is verlopen. Ik schrijf vaak exit-tickets op het bord om dit te blijven stimuleren.
- Bij de deur staan en een hand geven versterkt het persoonlijke contact en creëert een voorspelbare start met de klas.
- Materiaal uitprinten waar leerlingen zelfstandig mee aan het werk kunnen bij binnenkomst in de les.
- Los materiaal aanbieden die de leerling naast het bewijswerk kan maken genaamd "skillslab". Waar de leerling zelf kan kiezen welke "skills" hij wil ontwikkelen voor kunstlab. Samen met mijn kunstlab sectie hebben wij een aantal opdrachtjes verzonnen en in een format gestopt, uitgeprint en geplastificeerd.

Doelen

Hieronder staan een aantal punten waarin ik mij op dit moment wil verbeteren.

- Ik ben aan het leren hoe je met minder woorden een opdracht klassikaal kunt uitleggen.
- Daarnaast ook hoe je de opdrachten vormgeeft zodat ze er zelfstandig mee aan de slag kunnen.
- Dat uitsturen niet op het einde van een escalatieladder hoeft te staan en dat je in gesprek en met andere interventies (soms) een beter resultaat kunt krijgen die de band behoudt.
- Dat je tijdens het observeren specifieke dingen kunt noteren over leerlingen hun werkhouding en dit heel handig is om leerlingen bewust van te maken en een volgend blok op aan te spreken.
- Dat je opdrachten kunt neerleggen op tafel zodat leerlingen zelfstandig aan het werk kunnen gaan.
- Dat je expliciet kunt maken wat je tijdens de les of in de eerstvolgende les van leerlingen kunt verwachten wat betreft werkhouding, regels, huiswerk en materiaal.
- Een manier vinden om de exit-tickets door de leerlingen zelf te laten bewaren. Zodat aan het einde van het blok er een completer beeld ontstaat van hoe een leerling in de lessen heeft gezeten.
- Ik zou ten slotte nog meer willen werken met vakoverstijgende opdrachten en bij andere vakken in de keuken snuffelen.